

primis ab Herode jactis templi fundamentis ad id momentum, quo illud Christo objicunt Judæi, fluxerunt præcisæ anni 46. Nec obstant Josephi verba; tametsi enim eo tempore absoluta fuerit templi structura, planum est tamen ex eodem semper aliquid additum et extructum ab eo tempore ad illius ornatum. Imò et pluribus post annis. Hinc idem Josephus (lib. 20, cap. 8) testatur Agrippam demum Junioris tempore, 60 circiter post Christum natum annis, absolutum fuisse totum templi ædificium et ornatum. Itaque nihil aliud videntur sibi voluisse hic Judæi quam reponere Christo: *Jam ab annis quadraginta sex capta est ab Herode hujus templi structura, necdum est absoluta; tu verò illud brevi dierum trium spatio instaurabis colapsam?*

Cap. 5, v. 31: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* At cap. 8, v. 14: *Etsi ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.* — Resp. Christum in priori textu occurrere tacite objectioni adversariorum, qui cap. 8, v. 15, ipsi opponunt: *Tu de teipso testimonium perhibes, testimonium tuum non est verum, quia ex communi Judæorum sententiâ: Nemo hominum testimonium de seipso; nam si testimonium unius firmum non est, nullò minis firmum esse debet si quis de seipso testatur: undè vulgare apud Romanos adagium: Neminem idoneum esse testem in re sua, cum videlicet ipse solus testimonium in sui favorem et patrocinium perhibet; quod ultra juxta hominum opinionem etiam de seipso gratis admittit Christus. At ut adjectum in secundo textu, aliter sentiendum est dùm proprium hoc testimonium, alterius fide dignissimè etiam assertione firmatur. Undè sic eos urget, cap. 8, v. 17: *In lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est: ego sum qui testimonium perhibeo de meipso; et testimonium perhibet de me, qui misit me Pater.* Ex quo clarissimè conspicitur quòd Christus non excludat proprium de seipso testimonium, sed ex Patris testimonio cum suo exactissimè convenienti, proprium suum firmat, ut se verum Messiam esse demonstrat.*

Cap. 6, recenset S. Joannes miraculum in multiplicatione quinque panum et cibatione hominum quinque millium. Quam historiam describit etiam S. Mattheus, cap. 14, et Marcus, cap. 6, et Lucas, cap. 9. At in eâ descriptione multiplex occurrit inter Evangelistas dissonantia, ut appositè observant, Pelargus, Witcheonus, etc. Nam 4<sup>o</sup> tres posteriores Evangeliste referunt Christum ab Apostolis sollicitatum ut turbam dimitteret; Joannes verò ostendit eum prævenisse discipulos et dixisse ad Philippum: *Undè enim panes ut manducet illi?* 2<sup>o</sup> Joannes Philippo tribuit responsum: *Ducatorum denariorum panes non sufficiunt eis, etc.* Cæteri verò eum adseribunt omnibus Apostolis. 3<sup>o</sup> Joannes dicit Andream Christo denuntiâsse unum esse puerum qui haberet quinque panes et duos pisces: at hanc presentem escam alii Evangeliste penes Apostolos fuisse memorant. 4<sup>o</sup> S. Lucas narrat homines discubuisse quinquagenos; Marcus verò centenos et quinquagenos. 5<sup>o</sup> Tres Evangeliste

diciunt turbam dimissam esse peracto miraculo; Joannes verò asserit illos homines stetitisse ut Christum repere et facerent regem. Tandem Mattheus et Lucas narrant exinde Christum venisse Genezareth, Marcus Bethsaidam, Joannes Capharnaum.

Resp. ad primum, utrumque videri factum ex parte Apostolorum et Christi, ut simul illi cum eo fuerint solliciti de cibatione numerosissimæ turbe; ita tamen quòd tres Evangeliste prius, Joannes posterioris enarret. Ad secundum, dico Philippum non tam suo, quam omnium discipulorum nomine fuisse locutum; unde quòd unus gessit, aliis tribuitur: neque enim id insolitum est in Scripturâ, ut unius actio alteri ejusdem consortii adseribatur. Ad tertium repono, quòd cum puer ille ab Andræ demonstratus Christo, unus esset ex eis qui collegio Apostolico ministrabant, meritò id quòd habebat ille, dicitur fuisse penes discipulos, cum ille esset unus ex discipulis et sectatoribus Christi. Ad quartum dico, S. Lucam partis illius turbæ meminisse, S. Marcum verò omnem omnino expressisse numerum: vel illum duntaxat meminisse virorum; hic etiam puerorum et mulierum. Ad quintum respondeo utrumque accidisse, nempe ut post cibationem dimissa fuerit turba, quatenus quisque ad propria rediret; omnes tamen aliquandù simul stetitisse ut Christum regem salutarent. Ad ultimum tandem, censo Christum post illud insigne miraculum, plures quancumque adivisse civitates; ut ex illius miraculi, ab eis qui præsentibus aderant, diffamatione per eam regionem, paratos homines ad excipiendam lucem evangelicam, sua coelesti predicatione et doctrinâ imbueret.

Cap. 7: *Non potest mundus odisse vos.* At cap. 15, v. 19: *Ego vos elegi de mundo, propterea odit vos mundus.* — Respondeo duos illos textus ad diversas personas dirigi; in priori namque Christus alloquitur parentes suos qui in eum non credebant, v. 15 nec ejus evangelicam doctrinam sectabantur; quippe qui nil aliud quam inanem gloriam ambiebant. Quamobrem Christum stimulant ut manifestaret seipsum mundo, quatenus eo per miracula et famam increpescente, ipsi quoque ratione cognationis fererent illustres. Cùm itaque secularibus desideris urgerentur et hominibus terrena sectantibus in omnibus consentiret, non poterat mundus eos odisse, quos habebat sectatores et assectas. Secus autem de discipulis et Apostolis, qui cum omnibus mundi illecebris nunium renisissent, non poterat eos mundus non odisse quos habebat suis desideris et votis repugnantes; nemo enim Apostolorum est qui cum S. Paulo asserere non poterit: *Mundus mihi crucifixus est, et ego mundo.*

Ibidem, v. 54: *Ubi ego sum, vos non potestis venire.* At cap. 17, v. 24: *Pater, quos dedit mihi, volo ubi sum ego, et illi sint mecum.* Respondeo Christum priori loco damnare Phariseos carnales homines, evangelicam gratiam repuescentes, quibus denudat, propter eorum perditionem, nullam habituros cum eo societatem in æternâ beatitudine, quâ fructuratur. Posteriori verò agit de fidelibus omnibus qui ejus præcepta et dogmata sectantes, repromissam hereditatem æter-

nam accipiet: hinc cap. 12, v. 26, ait: *Ubi ego sum, illic et minister meus erit.*

Cap. 9, v. 30: *In judicium ego in hunc mundum veni.* At cap. 12, v. 37: *Non veni ut judicem mundum, sed salvificem.* — Resp. Venit unigenitus Dei Filius per incarnationem in mundum ad judicium reargutionis contra perduellios et superbos Phariseos qui evangelicæ luci infidelitatis tenebras objiciebant, et ejus diffusioni pro viribus adversabantur. Venit etiam ad judicium examinis et discretionis, ut discerneret credentes ab incredulis, et pios ab impiis: non autem venit ad judicium reprobationis quo in mundi fine hædus separabit ab oviibus, et justos ab impiis; hos in inferno perpetuò cruciandos; illos verò in cælo æternum amonandos.

Cap. 15, v. 15: *Jam non dicam vos servos, sed amicos.* At Math. cap. 23, v. 21 ait: *Euge, bone servus, etc.* — Resp. Discipuli Christi servi quidem sunt jure creationis, redemptionis, vocationis; amici verò jure adoptionis, communicationis, ac manifestationis secretorum, ut interpretatur S. Augustinus, tractatu 55 in Joannem. Quamobrem priori textu Christus Dominus adject: *Omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.*

Cap. 20, v. 1: *Maria Magdalena venit manè cum adhuc tenebræ essent:* at Marci c. 16, v. 2, de mulieribus Mariam Magdalenam comitantibus legitur: *Valde manè unâ Sabbathorum venit ad monumentum, orto jam sole.* — Respondeo Mariam Magdalenam in ipso primo diei articulo, quando nonnulli illuxerant, exisse de domo et urbe, expectans alias piæ feminas, cum quibus postea, orto jam sole, pervenit ad monumentum tametsi, ut notat Vatablus, S. Joannes videtur hic Hebræorum scribendi morem sectatus, præteritum pro futuro ponentium, ut, *orto jam sole*, idem significet ac cùm jamjam orturus esset sol, et adhuc essent tenebræ; non quidem ille densiores, sed quales in crepusculo matutino, cælo jam albescente: undè S. Marcus dixit *valde manè*; Lucas autem *valde diluculo.*

## EX ACTIBUS APOSTOLORUM.

Cap. 1, S. Lucas hujus libri auctor, testatur initio se sermonem fecisse de omnibus que cepit Jesus facere et docere; at Joann. 21, v. 25: *Sunt autem et alia multa que fecit Jesus, que si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Respondeo ista nullatenus invicem pugnare: neque enim (ut appositè notat S. Chrysostomus) S. Lucas ait se scripsisse in Evangelio omnia, sed de omnibus; mirumque ordinem et seriem rerum gestarum; non verò singula que adorandus Salvator gesserit. Neque enim Evangeliste omnes omnino Christi actus, omniaque ejus verba Scriptis tradiderunt, sed ea duntaxat annotarunt de illius Conceptione, Nativitate, Vitâ, Miraculis, Oraculis, Passione, Morte, Resurrectione, et in cælum Ascensione, que saluti credentium sufficere videbantur, ut exponit S. Augustinus, tractatu 53 in Joannem.

Ibidem, v. 18: *Et hic quidem (Judas) possedit agrum*

de mercede iniquitatis; at Matthæi 27, v. 5: *Poenitentiam dactus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, atque illiòd suspensus, crepit mediis.* Respondeo hic esse *argenteos* quâ quod alioquin aræ emptum est, hoc illius esse censetur. Porrò agri illius emptio tribuitur Judæ, non quòd ipse reverà ipsum emerit, vel possederit, sed quia pontifices ex triginta argenteis, quos Judas in mercedem traditionis acceperat, et retulerat, agrum illum coemerunt in sepulchrum peregrinorum; undè acquisivit ille penam, et pretium quo ager ille emptus est. *Accedit*, quòd proditor ille reverà acquisivit agrum, si non eventu, saltem respectu et effectu, quia ille in causâ fuit cur ager emptus diceretur *ager sanguinis.*

Cap. 2, v. 25: *Hunc (Christum) defuncto consilio, et presententi Dei traditum per manus iniquorum assignentes interemitis;* quibus significatur Christum à Deo traditum ad mortem; at ipsemet Christus, Joann. 12, v. 14, hanc traditionem hominibus tribuit, Platidicens: *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* — Respondeo Christi traditionem ad mortem, Deo et hominibus tribui, diverso respectu: Deus enim ex nimâ suâ charitate unigenitum Filium suum tradidit ad mortem, ut suo sanguine nostra peccata eleret, et suâ mortè nobis æternam vitam promeretur. Judæi verò cum tradiderunt Platid crucifigendum, ex odio et diaboli instinctu, ut nomen et gloriam illius cum vitâ extinguerent.

Cap. 4, v. 27: *Convenerunt enim verò in civitate istâ adversus sanctum puerum tuum Jesum, quem unxitis, Herodes, et Pontius Pilatus, cum gentibus, et populis Israel, facere que manus et consilium tuum decreverunt fieri;* ac si Deus decreto suo stetitisset, ne prædefinivisset ut Herodes, Pilatus, et populus Judæicus crementis manus in Christum injicerent, eumque crucifigerent; quod utique variis Scripturæ sacræ textibus adversatur, in quibus Deus negatur malorum tentator et auctor. — Respondeo impietatem crucifigentium Christum nequaquam Deum prædefinivisse, sed ita usum esse impio istorum hominum facto, ut finî à se intento, nempe humani generis per mortem Christi redemptionis, eorum malitia subserviret. Quia de re audientis est S. Leo, qui expendens hæc verba, *que manus tua, et consilium tuum decreverunt fieri*, ait: *Namquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est ortu consilio? et illud factus, quod omni majus est crimine, manus divine præparationis armavit? Non hoc planè de summa justitiâ sentiendum est, quia malum diversum, multamque contrarium est id, quod in Judæorum malignitate præconium, et quod in Christi est Passione dispositum. Non itidè processit voluntas interficiendi, undè moriendi; nec de uno existit spiritus atrocitas sceleris, et tolerantia Redemptionis. Non enim impius furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit; nec præsciendo quòd faciendum esset, coegit ut fieret, cum tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret. Et inferius: Quod itaque Dominus Jesus Christus favore rei sementium peti voluit, in nullo auctor eorum criminum fuit; nec egit ut hæc vellent, sed cessit ut possent; et sic usus est ob-*



caecat plebs insana, quomodo et perfidii traditoris, quem ab innamitate concepit sceleris, et beneficiis est revo- care dignatus et verbis, assumendo in Discipulum, probe- hendo in Apostolum, monendo signis, consecrando my- steriis, ut cui nihil benevolentiae deesset ad correctionem, nihil occasionis superesset ad crimen.

Cap. 9, v. 7: Viri autem illi qui comitabantur, stan- bant stupefacti; audientes quidem vocem, neminem au- tem videntes. At cap. 26, v. 14: Omnesque nos cum decidissemus in terram, audisti vocem loquentem mihi. Cap. autem 22, v. 9: Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus qui loquebatur mecum; in quibus duce videbantur antilogiae: Prima, quod Sauli comites dicantur stetit stupefacti et simul prostrati: secunda, quod in priori loco di- cantur audivisse vocem, neminem autem vidisse; in posteriori vero, vocem non audivisse. — Respondeo illos comites Christi, tonante voce attonitos, initio quidem cum Saulo fuisse collapsos et prostratos, deinde vero surrexisse, quae pro metu penè exanimatos, non ausos interius progredi; unde stabant, id est, siste- bant: statio enim illic opponitur, non tam sessio- nis aut prostrationis, quam moti aut progressionis. Ad secundam, dico eos comites audivisse quidem vocem, seu potius vocis sonum, non distinctum et articulatum, sed confusum: ita ut nec quae dicerentur, nec qui lo- queretur possent deprehendere; quamobrem additur, ejus qui loquebatur mecum, id est, Christi. Cui non ab- simile est id quod refertur Joan. 22, v. 19, quod cum vox de caelo ad Christum fieret, turba circumstanti- sonum vocis audiens, verba autem, et sensum verbo- rum non percipiens: Alii dicebant tonitru esse factum, ceteri putabant Angelum Christo fuisse locutum. Similiter viderunt quidem lumen circumfusum; Christum vero cum Saulo loquentem non viderunt.

Cap. 13, v. 2: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus ad quod assumpsi eos; quibus significat Chri- stus Paulum ab Apostolis et fidelium suffragiis in Apo- stolum et Ecclesiae Doctorem esse ordinandum: at ille ad Galat. 1, v. 1: Paulus Apostolus, non ab homi- nibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum et per Deum Patrem. — Respondeo segregationem illam Pauli ad opus, non fuisse primam illius vocationem ad apostolatam, ad quem jam, Christo vocante, fuerat electus initio suae conversionis (dixit enim Dominus ad ananiam de ipso Paulo: Vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, etc.), sed potius commissi ipsi à Christo apostolici muneris exerci- tium, nec non declarationem publicam eum reverè fuisse à Deo electum in Apostolum et Evangelii Do- ctorem, ut haberet etiam testimonium ab Ecclesiae sinceritatis et veritatis suae doctrinae, ne quis de il- lins certitudine dubitasset.

Cap. 22, v. 39: Ego homo sum quidem Judaeus à Tarsis Cilicia: at cap. 22, v. 28, interrogatus à tri- buno, an Romanus esset, dixit etiam et Romanum se esse natum. — Respondeo: Reverè Paulum fuisse pa- tria Tarsensem, nihilominus civium Romanorum pri- vilegiis et iuribus donatum: Tarsus enim, ubi natum

erat, iuribus et privilegiis civitatis Romana gaudebat, testibus Plinio (lib. 7, cap. 27), Dione et Cassio. Haec ergo minime pugnant; nempe origiue et professione esse Judaeum, Patria Tarsensem, privilegiis et iuribus esse Civem Romanum.

Cap. 25: Ad Caesaris tribunal sto, tibi me oportet judicari: at, Cor. 4 cap. 6, v. 1, reprehendit fideles, qui in iudicio contendebant coram iudicibus ethnicis: Au- det, inquit, aliquis vestram habens negotium adversus alterum judicari apud iniquos! — Respondeo hic esse distinguendum inter personas litigantes, quando vide- licet uterque, tam actor, quam reus, fideles sunt, et Ecclesiae filii: tunc enim damnandus est ille qui fra- trem suum Christianum ad tribunal ethnici magistra- tus, praesertim pro re levissima, provocat, cum litis et contentiosis suae decisionem excipere possit ab adhibitis fidelibus arbitris, et pastoribus Ecclesiae. Secus vero est, quando alteruter litigantium infidelis est, nec potest aliunde damnum resarciiri aut propedi- citi vexatio, quam per iudicium et sententiam ethnici magistratus. Porrò S. Paulus à Iudeis vim passus, et in extremo vitae discrimine propter eorum insidias et infestationes positus, cum aliud tribunal et medium sese tuendi non haberet, licet provocavit ad tribunal Caesaris: maximè cum non solum vitae suae, sed et Ecclesiae consulere, et nempe fideles quos Christo preperat verbis vel scriptis, posset in fide confirmare. Quin etiam divinis mandatis et monitis parebat; nam, ut legitur cap. 25, v. 11, Christus apparet ei nocte, ait: Constans esto; sicut enim testificatus es de me in Jerusalem, sic te oportet et Romae testificari. Ut ergo huic divinae monitioni faceret satis, occasionem com- modam nactus, appellat Caesarem, ut sic tuto posset Romam proficisci, et ibi Evangelium disseminare.

Cap. 27, v. 35: Quarta decima die, hodie expectan- tes, jejuni permunitis, nihil accipientes: At homo, alio- quin sanus, teste Hippocrate, non potest ultraseptim- dies, sine ullo cibo vivere. — Resp. Quòd etsi mira- culo deputat S. Chrysostomus, quòd illi tandiu jejuni- steterint incolumes; nihilominus veritus dicendum ar- bitror, verba ista nihil accipientes, sic esse intelli- genda, quòd illi nihil comederint per modum stati et ordinarii convivii, sed tantum captum et obiter quaedam delibaverint, quantum scilicet necessarium erat ad vitam tuendam, et vires fovendas.

## EX EPISTOLA AD ROMANOS.

Cap. 1, v. 8: Gratias ago Deo meo per Jesum Chri- stum pro omnibus vobis, quia fides vestra, annuntiat in universo mundo: at eo tempore quo Apostolus haec scribebat ad Romanos, Evangelium non erat ubique terrarum disseminatum. Respondeo: Quòd etsi fòdè Evangelica lux eo tempore nondum signis nationi- bus irradiasset; nihilominus tamen cum Roma esset caput imperii, et ex omnibus mundi nationibus homi- nes in eam confluerent, fieri facile potuit, ut per nu- merosissimum gentium illic affluxum, fides Christia- norum ibi degentium longè, lateque increderet. Ac- cedit quòd cum Epistola ad Romanos una sit ex

postremae quas scripsit S. Paulus, verosimile est eo tempore Evangelicam predicationem et lucem omni- bus nationibus jam innotuisse.

Cap. 2, v. 15: Factura legis justificabuntur: at cap. 5, v. 20: Et operibus legis non justificabitur omnis caro. Respondeo Apostolum in priori textu ser- monem facere de legis observantia cum fide et gratia Christi, in his maxime quae ex lego Moisaica per Evan- gelicam non fuerunt rescissa et innovata; in poste- riori vero de observatione pura et nuda ipsius legis Moisaicae; in qua maxime Iudaei gloriabantur; quo- rum ut supercilium reprimere Apostolus, ostendit perfectam non esse sperandam justitiam ex simplici istius legis observatione, quae duntaxat immunditiam legalem eluebat: Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes qui credunt in eum.

Cap. 5: Quae utilitas Circumcisionis? multum per omnem modum: Cap. 7, v. 19: Circumcisio nihil est; et cap. 5, ad Galat. : Neque Circumcisio aliquid valet. Respondeo Circumcisionem plurimum profuisse Ju- daeis ante promulgationem legis Evangelicae; siquidem eis erat in signaculum fidei, et nota qua in Dei peculium addebantur, ut essent populus ejus, et ovis pascuae ejus; quin etiam inserviebat ad remissionem peccati originalis, ut docent SS. Augustinus (lib. de Civit.), Bernardus et Gregorius (lib. quarto Moralium): Quod, inquit, apud nos valet aqua Baptismi, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus iuris sacrificii, vel pro iis qui de Abra- hae stirpe proderant mysterium circumcisionis; et ad promulgatam Evangelicam lege, illius, sicut et antiquae legis Sacramentorum virtus omnis elanguit, et eorum utilitas rescissa fuit et abrogata. Quamobrem Apostolus ad Galat., cap. 5, v. 2, ait: Si circumcidi- mini, Christus vobis nihil proderit.

Cap. 4, v. 20, de Abrahamo dicitur: In repromis- sione etiam Dei, non habuit diffidentia: at Genes. 15, cum audisset Deum sibi promittentem possessionem terrae Chanan, illam promissionem signo confirmari petiit, dicens: Undè scire possum, quòd possessurus sum etiam? Similiter Genes. 17, audita promissione divina sibi facta de futura prole, cum jam esset cen- tenarius: Risit dicens in corde suo; putans centenario nasceretur filius? Respondeo: 1° Ea verba Abrahamum non protulisse ex animi diffidentia: nam ibidem, v. 6, legitur: Creditit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam; sed requisivit modum exsequenda illius divinae promissionis. Vel petiit signum, non sibi, sed posteris, ut ipsi, tametsi in terrâ alienâ captivi, certissimi essent se divinitus aliquando in libertatem re- tituturos. Propter illam Abrahae factam repromissionem, et signo sensibili confirmatam. 2° Dico, Abra- hamum ea dixisse, non ex incredulitate, et cordis hesitatione; sed ex admiratione, propter repromis- sum sibi tam insolitum et stupendum beneficium; unde ibidem Apostolus paulò ante dixerat: Et non infirmatus est in fide, nec consideravit corpus suum emortuum, etc.

Cap. 5, v. 20: Lex subintravit ut abundaret deli-

ctum: at cap. 7, v. 12: Lex quidem sancta, et manda- tum sanctum; — Respondeo reverè quidem legem esse immaculatam et sanctam, quippe cum nihil prescribat quod non ad Dei cultum, utilitatem proximi, et propriam hominis legem servantis sanctimoniam spectet. Triplicia enim erant veteris legis praeccepta; scilicet caeremonialia, quibus cultus et religio erga Deum; iudicialia, quibus iustitia erga proximum, et moralia, quibus modi comparandae et servandae sanctitatis et virtutis erga seipsum praescribentur. Nihilominus Lex fuit, non quidem caeca, sed occasio ut abundare delictum; non per se et directè, sed indirectè et per accidens: Nitimur enim in caelum semper, cupimusque negata. Undè S. Augustinus (in Psalm. 102): Lex ideò data est, ut crescente peccato, humili- rentur superbi; humilitati confiterentur, confessi sana- rentur; non quidem per legis istius virtutem, siquidem illa neminem ad perfectum adducebat: Hinc idem S. Augustinus (Tractatu 5 in Joan.): Lex minu- batur, non opulabatur; jubebat, non sanabat; languo- res ostendebat, non aufer bat, sed per gratiam Jesu Christi, qui sanat omnes infirmitates nostras.

Cap. 6: Liberati autem à peccato, servi facti estis justitiae: at ibidem, v. 20: Cum servis essetis peccati, liberi fuistis Christi. — Respondeo fideles à peccatis solutos, et iugo Christi, atque Evangelicae legi man- cipatos, simul esse iustitiae servos et liberos. Servi quidem sunt, quia non habent licentiam iustitiae agendi pro arbitrio, sed tenentur sectari normam vivendi à Christo et Ecclesia praescriptam. Liberi vero, quia durum peccati et demonis iugum, excutientes volun- tatiè, et animo lubenti sese divinarum mandatorum observationi subjiciunt. Unde in ipsis est libertas religio- sa, non effrenata licentia, et voluntaria servitus, non violenta coactio, hoc est, libertas serva, et servitus libera.

Cap. 7, v. 6: Nunc autem soluti sumus à lege: at Matthaei 5, v. 7: Christus ait: Non veni legem solvere, sed implere. — Respondeo Apostolum significare nos esse per Christi gratiam solutos et liberos à gravissimo legis veteris iugo, et irritatione ad peccandum; quo feliat ut illa esset occasio mortis et divinae animadver- sionis: non vero ab observantia praecceptorum Deca- logi, et aliorum quae ad mores probè institutos specta- bant, et quae Christus non venit solvere, sed implere, tam in se, quam in suis sectatoribus.

Ibidem, v. 18: Velle adhaerere mihi, perficere autem bonum non inveno: at Phil. 2, v. 15: Deus operatur in nobis velle et perficere. — Respondeo Apostolum signifi- ficare in se quidem jam ad Christum converso bonam esse propensionem ad volendum id quod bonum est, imò et ipsam bonam voluntatem à Spiritu S. excitam; at reluctantibus illecebris corporis et animi affectibus, nominis cum difficultate, atque aliâ opitulante gratiâ, piam illam voluntatem executioni posse man- dare. Quamobrem, v. 22, subjicit: Conducet legi Dei, secundum interiore hominem; video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae.

Cap. 14, v. 6: Qui sapit diem, Domino sapit: at ad



Galat. cap. 4, v. 10: *Dies observatis, et menses, et tempora, et annos; quibus Apostolus reprobandit fideles, qui abrogatam legem Mosaicam, in festorum diurnam observatione iterum sectabantur, igitur inprobat quod prius approbaverat.* — Respondeo Apostolum in priori loco indulgere infirmitati Judaeorum, qui recens ad Christum conversi, praescriptos in Mosaicâ lege festos dies religiosè servabant, discernabantque diem sacrum à profanis, ut à cibus in ipsâ lege vetitis, illis praescriptum diebus abstinere; *Erent enim, ait Theophylactus, inter Romanos nonnulli ex Judaeis Christiani, qui etsi à carne suilla ordinariè non abstinere, statuis tamen diebus ab eâ cavent; alii verò qui illâ essidè vescerentur, et qui abstinentes illos incabant.* Quamobrem inter eos est de non levius exorichatur contentio, quam ut coliberet Apostolus, quæque reliquit suo consilio, dummodò id solum ad Dei gloriam referat. Siquidem utrumque vacabat crimine, neutrumque justè erat reprehensione dignum; quoniam qui id sectabantur, non id prestabant quòd crederent legis Mosaicæ observantiam adhuc vigere: sed ea duntaxat ex devotione et pietate, in quâ fuerant instituti ab infantia, exsecabantur. Secus autem erat de Galatis, qui in eo errore versabantur, ut legem Mosaicam unâ cum Evangelicâ necessariò ad salutem servandam esse judicarent. Neque enim putandum est Apostolum his in locis demanare ciborum certis diebus abstinentiam, diernumque festorum observantiam à Ecclesiâ praescriptam; quippè cum ejus preceptis alibi jubeat esse parendum, sed tantum id vetari fieri animo et ritu Judaico. Quà de re audiendus S. Hieronymus (in hunc locum ad Galat.); *Dicit, inquit, aliquis: Si dies observare non licet, et menses, et tempora, et annos, nos quoque simile crimen incurrimus, quoniam Sabbati observantes, et Parasceven, et diem Dominicam, et jejunium Quadragesimæ, et Pascha festivitatem, et Pentecosten ieiuniam; et pro variate regionum, diversa in honore Martyrum tempora constituta. Ad quod, qui simpliciter respondèbit, dicit, non eosdem Judaicæ observationis dies esse quos nostros. Nos enim non azyorum Pascha celebramus, sed Resurrectionis et Crucis; nec septem iuxta morem Israel numeramus hebdomadas in Pentecoste, sed Spiritus sancti veneramur adventum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Christo, propterea dies aliqui constituti sunt, ut in unum pariter omnes veniremus; non quòd celebrior sit dies illa quâ convenimus, sed quò quicumque die conveniendum sit, ex conspectu mutuo lictitia major oriatur. Qui verò opposita questionibus accuratius responderet conatur, illud affirmat, annos dies aequales esse, nec per Parasceven tantum Christum crucifigi, et diè Dominicâ resurgere, sed semper sanctum Resurrectionis esse diem, et semper eum carne vesè Dominicè; jemia autem et congregationes inter dies propter eos à viris prudentibus constitutas, qui magis seculo vacant quàm Deo, nec possunt, imò nolunt toto in Ecclesiâ vite suæ tempore congregari, et antiè humanas actus Deo orationum suarum offerre sacrificium. Quotas enim quisque est, qui saltem hæc paucæ que statuta sunt, vel orandi, vel jejunandi semper exerceat? Itaque sicut nobis licet, vel jeju-*

*nare semper, vel semper orare, et diem Dominicam, accepto Domini Corpore, indesinenter celebrare gaudentibus, non ita et Judæis fas est eum tempore immolare Agnam, Pentecosten agere, Tabernacula figere, jejunare quotidianè.*

Idem quoque sensum indicans Apostoli tradidit hunc locum plenius ab Apostolo explicari in Epistolâ ad Colos., ubi ita scribit: *Nemo vos iudicat in cibo, aut in parte diei festi, aut Neomenia, aut Sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum.*

## EX EPISTOLA PRIMA AD CORINTHIOS.

Cap. 1, v. 17: *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare; at Matth. 18, v. 19, Christus Apostolos delegans ad hominum conversionem et salutem, ait: Eant, docete omnes gentes, baptizantes eos, etc.* Respondeo duplex potissimum fuisse apostolici ministerii munus: nimirum Evangelicæ prædicationem, et Sacramentorum administrationem: istud principale, hoc minus præcipuum. Apostoli namque id potissimum debebant intendere, ut salutarem Evangelicæ doctrinam hominibus ingererent, quatenus illi ad Christum converteri per Baptismi gratiam regenerari possent, et in fideliùm cõtum adlegi: quod cum per inferiores Ecclesiæ ministros, puta sacerdotes et diaconos, posset executioni demandari, prædicationi Evangelicæ potissimum Apostoli incumbebant.

Cap. 5, v. 11: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus; at Ephes. 11, v. 20: Aedificati estis supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum.* Respondeo Ecclesiæ et salutis nostræ fundamentum esse duplex, principale ac primarium, et minus principale ac secundarium: Christus solus est primarium, et Ecclesiæ cuiusque animæ fidelis fundamentum, quod seipso constituit, et omnia propriâ virtute sustinet etiam Apostolos. Ipsius enim gratiâ salvati sumus. Quamobrem S. Augustinus (in Psalm. 86, v. 1) cum appellat *Fundamentum fundamentorum*, in quo omnium nostrum salus stabilitur et fulcitur. Nihilominus tamen Apostoli, qui Evangelicam fundamentalem doctrinam disseminarunt, quique in fide et charitate post adventum in eos S. Spiritus steterunt inconcussi, etiam rectè dicuntur Ecclesiæ fundamenta secundaria et minus præcipua; utpotè qui plures fundarint ecclesias, et fideles omnia sua doctrinâ, constantiâ, et sanctimoniam confirmaverint.

Cap. 4, v. 15: *Neque me ipsum iudico; at cap. 11, v. 51: Si nos iudicarem, non iudicaremur.* Respondeo Apostolum in priori textu proscribere iudicium vanitatis, quo quis se aliis inani gloria anteponeans, dignitates aut honores ambit, optatque se aliis preferri. In posteriori verò, commendat iudicium probationis et correctionis, quo quis proprios defectus investigans, et habens ob oculos, invigilat ut eos emendet.

Cap. 7, v. 1: *Bonum est homini mulierem non tangere; at v. 2: Unusquisque suam habeat uxorem.* — Respondet S. Hieronymus (lib. 4 contra Iovinianum). *Apostolum non dicere: Bonum est mulierem non habere, sed bonum est mulierem non tangere, quasi et in tactu periculosum sit, quòd qui illam tetigerit, non eadat;*

*nempè que virorum præciosas animas rapit, et facit adolescentium evolare corda. Quis alligabit in sinu ignem, et non comburetur? aut ambulabit super carbones ignis, et non ardebit? quomodo igitur qui ignem tetigerit, statim adurit, ita viri tactus et femina, sentit naturam suam, et diversitatem seris intelligit. Narrat et gentiliùm fabulæ Mithram et Erichthonium, vel in lapide, vel in terrâ de solo æstu libidinis esse generatos. Unde et noster Joseph, quia tangere eum volebat Ægyptia, fugit ex manibus ejus, et quasi ad morsum rabidissimi canis, ne paululum virus serperet, pallium quod tetigerat, abiecit. Hæc S. Hieronymus.*

## EX EPISTOLA SECUNDA AD CORINTHIOS.

Cap. 1, v. 8: *Suprà modum gravati sumus suprà virtutem; at 1 ad Corinth. 10, v. 13: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari suprà id quod potestis.* — Respondeo Apostolum in hoc utroque textu intelligendum esse de tribulationibus et tentationibus, vel corporeis, vel spiritualibus, ab hominibus, aut à demone ingestis, et sicque vel per solas nature vires, vel animo divinâ gratiâ vegetato et roborato subeundis. Certum est autem calamitates illas omnes interdum ita graves videri, ut in eis animus omninò deliceret, nisi celestis gratiâ et virtute roboraretur. Ubi verò divino vegetator auxilio, gloriosum de iis tribulationibus triumphum agit. Quamobrem gloriabatur Apostolus ad Romanos 8, v. 38: *Certus sum quia neque mors, neque vitæ... poterit nos separare à charitate Dei.* Undè illud (suprà virtutem) significat suprà vires nature et corporis, non suprà vires animi et gratiæ; tantum enim abest ut Apostolus divinâ gratiâ vegetatus, animum abjeceret, ut etiam diceret ad Romanos 5: *Gloriamur in tribulationibus, etc.* quoniam, ut subjicit in hoc capite quod expendimus, v. 5: *Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundant consolatio nostra.*

Cap. 8, v. 16: *Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non noverimus; at S. Paulus non fuit Christi discipulus, nec ejus conversationis in vitâ mortali comes.* — Respondeo Apostolum his verbis significare, vel quòd si aliquandò Christum (quem haud dubiè vidit, aut saltem plurima de eo audivit dum viveret) judicavit hominem purè mortalem, jam deposito illo errore, noverat immortalè et impassibilem; vel quòd si olim gloriaretur de Christo, quòd ex suâ gente esset oriendus; et eâ ratione, longè majorem eum eo, tàm ipse quàm fideles ex Hebræis, haberent affinitatem, quàm ex gentilibus conversi, jam vanâ et inani illâ jactantia abjectâ, illustris de Christo sentiret; eum videlicet esse hominem Deum, totius mundi Redemptorem et Doctorem, qui non solum Judæis, sed et cunctis hominibus esset auctor gratiæ et salutis æternæ. Vel denique intendit Apostolum, quòd si, dum Christum, ejusque sectatores persequebatur, affectu carnali de eo sentiens, existimaret eum esse legis adversarium, et expugnatorem; jam pravâ illâ rejectâ sententiâ, religiosus et veris de eo sentiret.

Cap. 11, v. 4: *Si quis aliud Christum prædicat quàm nos non prædicavimus, aut aliud Evangelium quod non recepistis, rectè pateremini; at Galat. 1, 8: Licet*

*nos aut Angelus de celo evangelizet vobis præter quod evangelizavimus, anathema sit.* Respondeo Apostolum priori loco arguere Corinthios, quòd ejus prædicationi minus quàm par erat deferent, atque parati essent alteri etiam opposita si quis dixerat evangelizanti adhaerere. Quamobrem subjicit: *Existimo me nihil minus fecisse à magnis Apostolis: num etsi imperitus sermone, sed non scientiâ. In posteriori autem textu, loquitur de doctrinâ falsâ gratiam et meritum Christi evacuante, quam pseudo-apostoli disseminabant. Undè in utroque textu querimoniam adversus novellorum fideiùm inconstantiam instituit.*

## EX EPISTOLA AD GALATAS.

Cap. 1, v. 17: *Non veni Hierosolymam ad accessores meos Apostolos, sed abii in Arabiam; at Actor. 9, v. 26, referitur Paulum à conversione suâ Damasco ivisse Hierosolymam.* — Respondent communitè interpretes S. Paulum post conversionem suam abisse in Arabiam, cum redisset Damascum post annos tres, indè ivisse Hierosolymam, ut videret Petrum, quemadmodum ipse testatur v. 6. Verum cum S. Lucas in præfatio loco Actuum subjicit, omnes fideles Hierosolymis consistentes timuisse Paulum, non credentes quòd esset discipulus; Barnabam autem apprehensum duxit illum ad Apostolos, et narravit illis quomodo in viâ vidisset Dominum; verosimile non sit Apostolos et alios fideles Hierosolymis consistentes, nihil per triennium de miraculo Pauli conversione audivisse. Quamobrem dicendum arbitror cum S. Hieronymo, S. Paulum statim à conversione suâ ivisse Hierosolymam, sed clam et in abscondito, atque necessitate fugæ compulsus; non autem ut videret Petrum, et conferret eum eo Evangelium, quod tantum se fecisse initio suæ conversionis hic negat; quippè cum id egerit sohim per tres annos: *Deindè, inquit, post annos tres veni Hierosolymam, ut viderem Petrum, etc.*

Cap. 3, v. 23: *Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, qui nunc est Jerusalem; at mons Sina longissimo intervallo distat ab Hierosolymitanâ civitate.* — Respondeo Sina Hierosolymæ esse conjunctum, non viciniâ loci, quasi esset eandem et contentum Hierosolymæ, sed conformitate similitudinis, ut explicat Theophylactus. Hinc glossa ordinaria: *Conjunctus, inquit, hoc est, similis, esse enim convenientia quadruplex (juxta mentem Apostoli) inter montem Sina et Jerusalem: 1<sup>o</sup>, quia sicut Sina mons sterilis est in deserto, sic Hierosolyma civitas brevi futura erat sterilis, et expugnanda atque vastanda à Romanis; jamque sterilis erat in suis sacramentis, sacrificiis, et legalibus ceremoniis, quarum virtus per Christum mortem fuerat evacuata. 2<sup>o</sup> Sicut Sina est extrâ terram promissionis; ita Jerusalem hæc legalis, et Synagoga à Deo reprobatâ, erat extrâ Ecclesiam Christi. 3<sup>o</sup> Quòd Hebræi illi (qui in monte Sina, Moysè promulgante, civitatem legem acceperant) Judæorum, qui Jerusalem ut metropolis: suo gentis incolebant, essent Majores. 4<sup>o</sup> Denique proximi ad mentem Apostoli, sicut montis Sina Arabes incolæ, agrestem et servilem vitam ducebant; ita Jerusalem seu Synagoga à Sina ortum ha-*







litate, ut plerumque interpretantur, vana quippe est humilitas, quae contradicit veritati, sed ex proprio suae conscientiae iudicio: cum enim ex divino sibi affulgente lumine suorum peccatorum gravitatem apprimum, illamque assidue meditaretur, ac vel haberet in prospectu, in aliorum verò offensam oculos minus intenderet, mirum non est quod praeceteris quasi omnium reorum maximus se accuset, atque tam humiliter de se sentiat, ut 1 Corinth. 15, v. 8, se reputet tanquam abortivum, et Apostolorum minimum, inò qui non sit dignus vocari Apostolus.

Cap. 2, v. 12: *Docere autem mulieri non permitto: at ad Titum cap. 2, praescribit ut, cuius sint bene docentes, quatenus prudenter doceant adolescentulas.* — Respondeo enim prohibere ne mulieres publice, et in fidelium cetera, doctoris et concionatoris Evangelicè fungantur officio; eis tamen concedit facultatem privatim filios et domesticos instruendi de rebus fidei, et ad salutem necessariis.

Ibidem, v. 14: *Adam non est seductus: at Genes. 3, Adam ab uxore inductus est in prevaricationem, et ab eà fructum vitium accepit et comedit.* — Respond. Adamum non fuisse seductum à serpente, quemadmodum Eva, quae serpenti nimum credula, existimavit se trita, quae promiserat, consenturam, si de fructu prohibito comederet; nimirum scientiam boni et mali, immortalitatem et perfectam cum Deo similitudinem. Unde illa ab ipso tentante serpente se deceptam fuisse ingenue profitetur: *Serpens, inquit, deceptus me; Adamus verò eandem excusationem non profert; sed ait se illeceum ab uxore ad esum illius fructus: Mulier, inquit, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi.* Igitur mulier illa viro fuit offendiculus, et transgressionis causa. Quamobrem non tam dici potest Adamus seductus, quam ab uxore inductus in crimen.

Cap. 5, v. 20: *Peccantes coram omnibus argue: at Matth. 18, v. 15: Si peccaverit in te frater tuus, corrippe eum inter te et ipsum solum.* Respondet S. Aug. (S. 16, de verb. Dom.) Christum loqui de peccato oculo et cogito soli homini in quem committitur, vel in cuius praesentia sit; qui tunc corripitur ad emendationem, ex affectu charitatis, privatim est corripendus; ne si publicè argueretur, ut factum protervè negaret, aut adversus arguentem exandesceret. Apostolus verò agit de peccato publico, atque de peccatore in iudicio convicto et manifesto, qui tam in criminis vindictam, quam in aliorum terrorem et emendationem, publicè est arguendus. Unde in correctione fraternè attenditur hominis privati ad meliorem frugem receptio et conversio: at in reprehensione publicè, quam hic praecipit Apostolus, providetur omnium illorum salutis quibus crimen istud innoterat.

Ex posteriori Epistola, cap. 1, v. 9: *Data est nobis haec (gratia) in Christo Jesu ante tempora secularia: at nullus hominum erat ab aeterno, qui gratiam exciperet.* — Respondeo gratias omnes, quae intuitu meritum Christi nobis conceduntur, datas ab aeterno censeri, non in effectu, sed in decreto Dei; ut idem

significet vox *data*, quod dari decreta et praedestinata. Unde ad Titum 1, v. 2, non dicit eam gratiam datam, sed promissam: *quam, inquit, promissit qui non mentitur Deus, ante tempora secularia.* Vel data censetur, respectu Dei donantis, cui omnia presentissima sunt ab aeterno, tametsi futura esset respectu nostri, pro eà temporis differentia in qua eramus existuri, et eam gratiam exciperi.

## EX EPISTOLA AD TITUM.

Cap. 1, v. 12: *Dixit quidam ex illis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper esse mendaces: at qui ista protulit, non fuit propheta, sed poeta; et quidem ethnicus; nimirum vel Epimenides, vel Callimachus, poeta Cyrenensis, qui, referente Origene (lib. 3, contra Celsum), cum infinita poemata perlegisset, percurrissetque Graecam ferè omnem historiam, nihilque de Jove ejusque sepulcro, quod apud se repositum Cretenses gloriabantur, dictum intellexisset, illos hoc disticho, quem paulò aliter supra dedimus, sic perstringit:*

*Cretenses semper vani struxere sepulchra,  
Cretenses, Rex alma, tuum; et ad succumbere morti  
Non poteras; etc.*

Verùm hos versus Epimenides esse, et ab illo Callimachus eos fuisse mutatum, asserunt S. Chrysostomus (Sermon 5 super hanc Epistolam), et Epiphanius (lib. 4 Panarii), atque ex illo Apostolus superiora verba accepisse, communis est interpretum sententia. — Respondeo, omissis aliorum sententiis, verosimilius mihi videri, idcirco Epimenidem poetam ab ethnicis proprium Cretensium prophetam esse dictum, vel quod existimaretur aliquo afflatus fuisse numine, quod existimanda suggereret, atque divinà quidam virtute putaretur praeditus: undè Laertius refert eum ab Atheniensibus accersitum Iustrandae urbis causà, quin etiam ipsi tanquam numini à Cretenis fuisse sacrificatum. Itaque Apostolus illum Cretensium prophetam nominavit, ex eorum quidem opinione, et ad pleniorum eorum convictionem. Fortè etiam propheta nomen ei indidit, quòd poeta communiter appellarentur Vates, qui carmina sua divino quodam afflatus efferre putabantur, juxta illud Ovidii:

*Est Deus in nobis, sunt haec commercia caeli;  
Sedibus aetherei spiritus ille venit.*

Hinc Poeta antiquitus dicebantur, qui Phebi et musarum interiori afflatus verba promerunt. Accedit etiam quòd ille Epimenides scripserit librum de *Oraculis*. Neque etiam insolitum est apud ethnicos, prophetas quosdam censeri: omniverò Clemens Alexandrinus, referens ordinem ministrorum sacrorum apud Aegyptios, novissimum dicit inter eos incedere prophetam: similiter auctor libri primi *Recognitionum*, nomine Clementis, non procul ab initio scribit: *Aegyptum vclam, atque ibi Hierophantis vel prophetis, qui aditus praesunt, amicus efficitur; et pecunia invitatum magnum precabor, ut educat mihi animam ab inferis.* Fuerunt etiam Idei Jovis prophetae in Creta, de quibus Porphyrius in lib. 8 de *Abstinentià*. Noti sunt etiam prophetae Kaal, et aliorum ementiorum nimirum ex Scripturà sacra.

At, inquit, si Epimenides, sive Callimachus, merito scripserit Cretenses esse mendaces, ut contendit Apostolus, quòd divina non sentiant dùm fingunt Jovem in eorum insula sepultum, consequens erit Jovem non esse mortuum, sed vivum, subindeque veram esse idololatraram de Jove sententiam. Insuper aut Epimenides carmen verum est, aut falsum; si verum, Cretenses ergò non sunt mendaces, quia Epimenides, auctor carminis, fuit Cretensis: si falsum, igitur Cretenses fallaces non sunt.

Ad primum respondet S. Hieronymus: « Sicut in eo quod ait Apostolus, *Corrumpunt bonos mores coluina prava*, et in illo: *Ipsius enim et genus sumus*, non statim totam Menandri comediam, et Arati librum probavit, sed opportunitate versuulicè abusus est; ita et in presenti loco non totum opus Callimachi, sive Epimenides (quorum alter laudes Jovis canit; alter de Oraculis scriptit) per unum versiculum confirmavit; sed Cretenses tantum mendaces vitio gentis increpavit; non ob illam opinionem, quae sunt argui à poetis, sed ob ingenitam mentis facilitatem, de proprio ejus gentis auctore confutavit. Et ut sciamus Apostolum, non fortuito, et transitorie, sed consideratè et circumspectè, et ex omni parte se protegendum adversus Cretenses loentem: *Testimonium, inquit, hoc verum est, non eorum carmen, de quo testimonium sumptum est, eorum universum opus, sed hoc tantum testimonium, hoc tantum versiculum, quo mendaces vocantur.* »

Hæc S. Hieronymus.

Ad secundum dico propositionem illam, *Cretenses sunt mendaces*, vel particularem esse, et sic necesse non est ut Epimenidem includat; vel generalem, quatenus connotat imatum gentis illius vitium et proclivitatem ad mendandum. Cùm autem non adeo commune est proprium cuique genti vitium, quin aliquis illius sit expers, ab eà pravà Cretensium inclinatione potuit immunes esse Epimenides. Accedit etiam quòd mendaces interdum verum loquantur, quorum veritas alterius hominis fide digni testimonio fieri potest manifesta.

## EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

Cap. 7, v. 5: *Melchisedech sine patre, sine matre, sine genealogià, neque initium dierum, neque finem vite habens; at ista nulli hominum ab Adamo propagatorum conveniunt.* — Respondeo reverà Melchisedechum habuisse patrem et matrem, atque aliorum hominum instar genitum et mortuum; dici autem *sine patre et sine matre*, quòd nec ejus generationis seriem, nec quamdiu vixerit, et quando obierit Scriptura refert; nimirum ut apparet eum differre à Leviticis sacerdotibus, qui patre esse debebant Aaronide, matre autem Israëlide, ut legitur Levit. 8, v. 1, et 24, v. 1. Quamobrem diligentissimè observari solebant census generis israhelitarum, ut videre est Estro 2, v. 62. Cui explicatio faret Syrus interpres illa Apostoli verba sic reddens: *Cujus nec pater, nec mater scripti sunt in genealogiis.* Porro ex silentio Mosis de ortu, propagatione, et obitu Melchisedechi, Apostolus colligit in eo

adumbratum fuisse Christum, non quidem respectu personae et naturae; nam Christus respectu personae, patrem habet aeternae suae generationis principium, matrem vero respectu humanae naturae, ratione cujus etiam habuit *initium dierum*, dùm conceptus est ex Spiritu S., et *finem vite*, dùm exspiravit in Cruce, et *genealogiam*, quam SS. Matthaeus et Lucas describunt. Fuit ergò Melchisedech typus Christi, praesertim respectu Sacerdotii, in eo quod quemadmodum ille neminem habuit in Sacerdotio antecessorem cui fuerit subrogatus, nec successorem, cui officium moriendo consignaverit, sic Christus non habuit sibi à majoribus traditum sacerdotale munus nec moriendo transmisit ad alterum, uti fiebat ab Aaronicis sacerdotibus; neque enim sacerdotes novae Legis sunt Christi in sacerdotio successores, sed ministri, in quibus, et cum quibus ipse seipsum quotidie sacrificat, idem simul Sacerdos et Victimam.

Ibidem, v. 11, populus sub sacerdotio Aaronis dicitur *Legem accepisse*; at Lex fuerat Israelitis à Deo per Moysen praescripta ante institutionem Aaronicis sacerdotii. — Respondeo *Legis* nomine hic non tantum intelligi Decalogum, sed quaecumque ad disciplinam et institutionem Judaeorum pertinebant, quorum plurima etiam post institutum sacerdotium Aaronicum sunt tradita.

Cap. 9, v. 6: *In priori quidem Tabernaculo semper introibant Sacerdotes sacrificiorum officio consummantes; at victimas non offeriebant in Tabernaculo, sed in atrio sub dio, ubi erat altare holocausti, ut videlicet fumus et nidor victimarum combustarum solveretur in aërem; fuisset enim fetor intolerabilis, si omnes haec victimae in Tabernaculo undique clauso fuissent crematae.* — Respondeo nomine *Tabernaculi* Apostolum comprehendere etiam illam atrii partem in qua erat altare holocausti; id namque ad ejus scopum sufficiebat: nimirum ad distinctionem prioris Tabernaculi à novo, quae utique distinctio viget, etiamsi priori Tabernaculo locus altaris holocausti adjungatur. Vel voce *Sacrificii*, non intelligit oblationem victimarum, et ritum eas macetandi atque comburendi, sed officia sacerdotalia quae fiebant in Tabernaculo; nimirum oblationem sanguinis, candelabri, et lucernarum accensionem et extinctionem, paucum Propositionis singulis Sabbatis appositionem, et thymiatis, tam mane, quam vespere, post oblatum jus sacrificium, fumigationem.

Cap. 12, v. 24: *Novi Testamenti Mediator Jesus; at fuit etiam Mediator veteris; nam, inquit Origenes (Apud Pamphilum martyrem in Apologia), ante manifestationem hunc in carne in fine saeculorum advenit, nondum erat homo, erat tamen et tunc Dei et hominum Mediator; unde et data Lex in ipsis Mediatoris manibus dicitur, ut Lex esset sancta, et Mandatum sanctum et bonum, et haec omnia à Christo sanctificaverunt.* Quamobrem Apocalyp. 15, v. 8, dicitur *Agnus occisus ab origine Mundi*; quòd ejus Passiois virtus et gratia ab ipso mundi exordio jam in homines, quovis saeculo fuerint diffusa. Unde S. Leo (lib. 5 de Trinitate);



Non novo, inquit, consilio Deus rebus humanis, nec verâ miseratione consuluit; sed à constitutione mundi unam eandemque omnibus causam salutis instituit. Gratia autem Dei quâ semper est universis justificata Sanctorum, aucta est Christo nascente, non capta. Et hoc magna pietatis sacramentum, quo totus jam mundus impletus est, tunc potens etiam in suis significationibus fuit, ut non minus adepti sint qui in illud credere promissum, quàm qui susceperit donatum. — Respondeo Christum reverâ quidem fuisse utriusque Testamenti Mediatorem et Auctorem sanctificationis; nihilominus tamen potiori jure appellari Mediatorem Noë quàm Veteris, quòd in novo fœdere et pacto inter Deum et homines sciendo, impleverit omnia typica quæ in veteri Testamento ipsius adventum et passionem figurabant, uberiorque gratias contulerit, quàm quæ fuerint concessa patribus Veteris Testamenti; atque etiam omnia Sacramenta, omnesque legales ritus antiquaverit, et suâ morte consummaverit.

## EX EPISTOLIS S. PETRI.

Cap. 1, v. 12: *In quem desiderant Angeli prospicere*; at Matth. 18, v. 10: *Angeli eorum semper vident faciem Patris*. — Respondeo S. Matthæum loqui de visione beatificâ, quâ sanctissimi Angeli fruentur perpetuò; Apostolum verò, de mysterio Redemptionis factæ per Christum; cujus operis tanta est altitudo et profunditas, ut quavis Angeli divine Sapientie luce collustrati, longè perspicaciorem illum quàm homines notitiam habeant, cum tamen eam penitus plenissimè apprehendere non possint, quodam desiderio tenentur, majorem et splendidiorem obtinendi. Undè colligere licet Angelos mirè detectari visione humanitatis Christi, et gloriæ, tum corporis, tum animæ quæ longè eos transcendit. Vel, ait S. Julianus Tolotanus, *Angeli semper Deum vident, et videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur; et ne sit in satietate fastidium, satietati desiderant. Desiderant igitur sine labore, quia desiderium societas comitatur, et satiantur sine fastidio, quia satietas ex desiderio accenditur.*

Cap. 2, v. 11: *Obsecro vos tanquam advenas et peregrinos*; at S. Paulus ad Ephesios 1, v. 16: *Jam non estis hospites et advena, sed civis Sanctorum*, etc. — Respondet S. Paulus de statu gratiæ, atque conversis gentibus ad Christum, qui cum olim à Judæis haberentur pro peregrinis et alienis à vero Deo cultu, jam, discrimine sublato, fiunt Ecclesiæ filii, et in unâ Christi familiâ adjuvantur. S. Petrus verò loquitur de statu gloriæ, respectu cujus omnes fideles, quamdum in terris militanti, censentur advena et peregrini.

Cap. posteriori, cap. 1, v. 19: *Habemus firmiorem Propheticum sermonem*; at vox Patris, quam in ipsâ Transfiguratione Christi audivit S. Petrus, scilicet: *Hic est Filius meus*, etc., non videtur minus certâ quàm vox ejusdem audita à Prophetis, maxime Davide, cum diceret: *Filius meus es tu*, etc. Igitur sermo propheticus non erat firmior visione et sermone S. Petri. — Respondet S. August., (Serm. 27 de verbis Domini, in cap. 4) propheticum sermonem dici quidem firmiorem, non autem terriorem, quia vocem illam

colore delapsam Judæi calumniosos tribuere possint magis præstigis, uti vocem similem Patris ad Christum tribuerant tonitru; at idem de sermone prophetico, dato quòd esset propheticus (quod ultra concedendum, non poterant asserere, præsertim quia Propheta multis locis Christum præcesserat. Undè colligit S. Augustinus: *Nondum erat homo Christus, quando misit Prophetas: Si ergo magis aribus fecit, ut coleatur et mortuus, nunquid magis erat antequam natus?* Respondent alii oracula prophetarum per lumen fidei nota, firmiora et certiora censi omni cognitione sensitivâ et quovis testimonio oculari et aurito, quod habuerat S. Petrus in mysterio Transfigurationis; itâ quòd vox divini Patris, tametsi eadem fuerit audita ab Apostolis et Prophetis, subjectivè tamen, quatenus in Apostolorum auribus resonabat, non tam videbatur certa et firma, quàm oracula prophetica, quæ verè esse divina, et à Deo esse derivata per fidem constabat. Verùm simpliciter et admetum Apostolorum proximi dicendum arbitror sermonem propheticum dici firmiorem, non absolutè et simpliciter, sed respectivè ad eos ad quos Apostolus scribebat, qui cum essent ex Judaismo conversi, haberentque scripta Prophetarum in summa veneratione et auctoritate, quibus Apostolorum prædicatio nondum videbatur æquanda, quòd non adhuc constaret plenissimè eas esse à Spiritu S. illuminatas et instructas, idcirco S. Petrus cum Christi supremam dignitatem, ejusque doctrinæ veritatem ex his quæ manifestata cœlitibus fuerant in Transfiguratione probasset, hæc quasi domesticò testimonio adjuncti aliud quòd auditoribus videbatur firmius et majoris auctoritatis, scilicet oracula Prophetarum de Christo vaticinantium.

Cap. 2, v. 4: *Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidit cruciandos*; quod ubique confirmat S. Judas in Epistolâ, v. 6, dicens Deum reservasse Angelos in Judicium magni diei vinculis æternis sub caligine; at in priori Petri, cap. 5, v. 8, *diabolus tanquam leo rugiens circum quaerens quem devoret*. Similiter demon ille Joli tentator, dixit se circumvisse terram et perambulasse eam; demones ergò non sunt alligati; quod insuper constat ex plurimis enurgementis alioquo hominibus, qui variis demonum infestationibus vexantur. — Respondeo reverâ demones initio suæ prævaricationis et in Deum perductionis, fuisse infernalis ignis carcere mancipatos, ibi cruciandos in æternum; nihilominus Deum in hominum vel peccatorum vindictam, vel justorum exercitium et probationem aliquandò permittere ut ex illo tenebrico carcere exerent, per aerem excurrant, et virus suum in homines erant; tametsi nihil eis ex suppliciorum suorum acerbitate remittatur.

## EX EPISTOLIS S. JOHANNIS.

Cap. 1, v. 8: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*; at cap. 5, v. 9: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non fecit... et peccare non potest*. — Respondeo Apostoli sensum in priori textu hunc esse, neminem mortaliu

itâ innocenter censi (nisi singulari et extraordinario Dei favore et privilegio præveniatur) quin aliquis peccati reus appareat; quippe cum *sepies in die cadat justus*, Proverb. cap. 24, et, ut ait S. Jacobus, cap. 5: *In multis offendimus omnes*. Quamobrem S. Augustinus ait, (lib. de Naturâ et Gratiâ cap. 56.) *soli B. Virgine excepta, si omnes illos Sanctos, cum hævissent, congregare possemus et interrogare, utrum essent sine peccato, quòd fuisse responsuros putamus? Utrum hoc quòd iste dicit, an quod Joannes Apostolus? Rogo vos, quælibet fuerit in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, nonne unâ voce clamassent: « Si dixerimus quia peccatum non habemus, » etc.*

In posteriori verò textu significat Apostolus hominem gratiâ Dei vivificatum et vegetatum, quamdum semen gratiæ quæ renatus est, vigilantem servat, ejusque ductum sequitur, musquàm peccat, nec peccare potest, vel non potest peccare, nisi cum difficultate, et quâdam reluctantiâ propria conscientiæ, urgentis enim ne accepti divini beneficii fiat ingratus.

Cap. 2, v. 18: *Filioli, novissima hora est: et sicut audistis quia Antichristus venit*; at 2 ad Thessalonicenses cap. 2, v. 3, testatur S. Paulus non prius futurum Judicium, nisi teneat discessio primien, et revelatus fuerit Homo peccati, et Filius perditionis, hoc est, Antichristus, qui erit sceleratissimus et perditissimus. — Respondeo Antichristum eum censi, qui Christo ejusque doctrinâ adversatur; cum verò temporibus S. Joannis, plurimi essent Christi fidei persecutores, merito jure dixit jam adesse Antichristum, non quidem in se, sed in suis præcursoribus; verum nondum advenisse in propria personâ, uti asserit S. Paulus, licet jam adesset in suis factoribus et præcursoribus.

## EX LIBRO APOCALYPTICIS.

Cap. 1, v. 1, Apocalypsis dicitur revelatio... eorum quæ oportet fieri cito: at à tempore quo facta fuit hæc revelatio S. Joanni, plurima jam effluxerunt secula, nec tamen factentes que in eo libro præannuntiata sunt, fuerint executioni demandata. — Respondeo vocem cito significare res que in hoc libro præannuntiantur, quàm primùm esse incipiendas, tametsi non cito finiendas. Nam persecuciones Christianorum quæ hic revelantur, exeperunt sub Trajano, perseverabantque ad finem mundi.

Cap. 4, v. 8: *Quatuor animalia mystica quæ referunt sortem et statum Beatorum in oculis cum Christo respiciunt*, dicuntur non habuisse *respuum die ac nocte*; at cap. 14, v. 15, *mortuis in Domino dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis*. — Respondeo beatas mentes in oculis non esse otiosas, sed assidue occupari in Dei laudibus et gratiarum actionibus persolvendis, occupatione quidem, non quæ laborem et dolorem

inferat, sed que carlesti voluptate eas repleat et reficiat. Quamobrem operantur quiescendo, et quiescent operando.

Cap. 5, v. 1: *Vidi librum scriptum intus et foris*; at v. 4, *sit neminem dignum invenit aperire librum et videre eum*. — Respondeo Joannem nudâ et simplici visione vidisse quidem librum signatum sigillis septem, ac neminem præter Agnum inventum esse qui solveret signacula, et investigaret mysteria quæ in eo reserantur.

Cap. 7, v. 4, referuntur signati ex omni tribu filiorum Israel; at omittuntur tribus Ephraim et Dan. — Respondeo 1<sup>o</sup> tribum Ephraim non fuisse prætermittam, tametsi distinctè non exprimitur; siquidem nomine Joseph fuit declarata; cum enim tribum Manasse expressè recensentur inter alias, necessarîo consequitur per tribum Joseph versus octavo memoratam, non aliam intelligi quàm tribum Ephraim. 2<sup>o</sup> Omnia autem fuit tribus Dan, quòd ex eâ, ut tradunt SS. Irenæus (lib. 5, cap. 3) Ambrosius (lib. de Bened. Patriarcharum, cap. 7), Augustinus (Quest. 22 in Josue), etc., oriundus sit Antichristus, cui præ cæteris, Danite tunc temporis speretibus famulabatur. At veris censerem idcirco hæc tribum fuisse prætermittam à S. Joanne, quòd illa jam olim redacta fuerit ad unam familiam Hassin, ut tradunt Hebræi, referit Grotius, quæ familia bellis et calamitatibus penitus interisse videtur, etiam antè Esdræ tempora; nam in Paralip. posteritas Patriarcharum omnium commemoratur, Dan autem omittitur.

Plures sunt alia hujusmodi apparentes antilogie et contradictiones in sacris Libris, sed minoris difficultatis et momenti; quas faciliè dissolvit lector quisquis erit in sacrorum Librorum lectione tanfillim eruditus, quique noverit veram contradictionem, ut definitur logicè, esse pugnam duarum propositionum, ex affirmatione et negatione ejusdem subjecti, et eodem modo spectati, ortam. Indè vera oppositio requirit quique conditiones: 1<sup>o</sup> ut fiat circa eodem terminos, tam numero quàm ordiæ; 2<sup>o</sup> circa eandem partem subjecti; 3<sup>o</sup> circa subjectum eodem respectu consideratum; 4<sup>o</sup> secundum eandem temporis circumstantiam; 5<sup>o</sup> denique, ut una propositio distinctè affirmet, altera neget: quæ si singula attendantur, omnis certè in sacris Libris antilogia evanescet; quæcumque enim proferri potest pugna textuum, vel non spectat ad idem subjectum, vel non ad eandem ipsius partem, vel non eodem respectu atque in eodem tempore consideratum; vel minus textus oportè non affirmat quòd alius negat. Quamobrem ne benigno lectori videar importunus, ab hoc opere, quod præter mentem, majorem in molem jam exerevit, manum tandem subducam.

Explicit Introductionis secunda pars.

